

نقش خانواده در انتخاب همسر هم کفو

زهره محمودی^۱

چکیده

ازدواج، یکی از مهم‌ترین فرصت‌های انسان در طول زندگی می‌باشد که انتخاب همسر، مهم‌ترین و حساس‌ترین انتخاب زندگی هر فردی است که عنصر خانواده در این امر، والاترین نقش را دارند تا با آگاهی و شناخت کافی، بتوانند بهترین انتخاب را داشته باشند، اهمیت و ضرورت این بحث به خاطر آن است که انتخاب همسر، باعث سعادت دنیا و آخرت می‌شود و ملاک هم کفو بودن و شناخت قواعد همسرگزینی بر اساس هم‌سان بودن زن و مرد باید در رأس کار قرار گرفته شود تا مانع از ایجاد مشکلات و پیشگیری در این امر شویم، روش تحقیق به صورت کتابخانه‌ای می‌باشد. از آثار ازدواج با همسر هم کفو می‌توان به جلوگیری از بسیاری از مشکلات، سازگاری، مدارا کردن در زندگی، آرامش و رحمت و برکت حق تعالی در زندگی بین زوجین هم کفو اشاره کرد و از نوشتن این مقاله نتیجه می‌گیریم که بر والدین واجب اخلاقی می‌باشد که با راهنمایی فرزندان و آسان‌گیری در امر ازدواج و پرهیز از شرایط غیر الهی و سنن غیر اخلاقی، زمینه‌ی ازدواج دو هم-کفو را فراهم آورند و مسئله‌ی عصبیت قومی و قبیله‌ای را لحاظ نکنند و هرگاه زمان ازدواج فرزندان رسید، نهایت تلاش خود را کرده و بدون سخت‌گیری و تحمیل شرایط سخت زمینه‌ی ازدواج موفق را در چهارچوبی دینی و مذهبی فراهم نمایند.

کلیدواژه: ازدواج، خانواده، همسر، هم کفو.

۱. مدرسه علمیه کوثر، خرمشهر، mhmwdyzhrh\۱۸@gmail.com

مقدمه

ازدواج، عبارت است از قراردادی مشروع که دو فرد ناهم‌جنس را به هم پیوند می‌دهند و خانواده اولین پایگاهی اجتماعی است که فرد در آن رشد کرده و در آن به کمال می‌رسد. مسلماً خانواده در مسئله ازدواج نیز به صورت مستقیم تأثیر می‌گذارد. نقش خانواده در این امر بسیار پررنگ بوده؛ چرا که خواهان خوشبختی فرزند خود هستند و باید ملاک و معیارهای انتخاب همسر را به خوبی مدّ نظر قرار دهند که یکی از حائز اهمیت‌ترین ملاک‌ها، هم‌کفو بودن است. چرا که هم‌کفو بودن، آثار مثبتی از جمله باعث ایجاد هم‌دلی و آرامش و رسیدن به کمال و هم باعث ایجاد تربیت درست در فرزند می‌شود.

از پژوهش‌های قبلی که در این زمینه صورت گرفته می‌توان به کتاب «روابط سالم در خانواده» از آقای داوود حسینی اشاره کرد که در این منبع فقط از مبحث ازدواج و نقش خانواده در آن بحث شده و از هم‌کفو بودن آن‌ها به عنوان ملاک ازدواج، بحثی صورت نگرفته؛ ولی در این مقاله بر آن شدیم که اول خانواده باید چه معیارهایی را مدّ نظر گیرند و بعد خصوصیات طلایی در انتخاب همسر را که یکی از آن‌ها هم‌سانی زوج یا زوجه است را به آن پرداخته‌ایم و تأیید مثبتی که بر جای می‌گذارد را با دادن راهکار و پیشنهاد بیان نمودیم.

سؤال اصلی: نقش خانواده در انتخاب همسر هم‌کفو چیست؟

مفهوم شناسی

۱- ازدواج

ازدواج در لغت به معنی جفت شدن، جفت گرفتن^۱؛ و در اصطلاح، ازدواج، قراردادی مشروع است که دو فرد ناهم‌جنس و معمولاً بالغ را به هم پیوند می‌دهد و برقراری ارتباط جنسی دائم یا موقت، میان آنان را مجاز می‌گرداند.^۲

۲- خانواده

خانواده در لغت به معنای خاندان، دودمان، اهل خانه^۱ و در اصطلاح به معنای نهادی است که بر پایه ازدواج مرد و زن شکل می‌گیرد و با تولیدمثل، توسعه می‌یابد. این نهاد، اساس سازندگی شخصیت انسان و مهم‌ترین عامل تکامل جامعه بشر است.^۲

۱. حسینی دشتی، فرهنگ نام‌های معارف و معاریف دایرة المعارف جامع اسلامی، ج ۱، ص ۶۸۲.

۲. حسینی خانی نائینی، فرآیند همسرگزینی، ص

۳- همسر

همسر در لغت به معنای دوست، هم‌شأن، هم‌مرتبه، قرین^۳؛ و در اصطلاح، همسر، کلمه‌ای فارسی و مرکب از کلمه‌ی هم و سر می‌باشد؛ یعنی، یک مرد و زن، دگرجنس‌گرا یا در تعداد اندکی از جوامع به دو مرد یا دو زن هم‌جنس‌گرا که از لحاظ سر و سر با هم‌دیگر یکی و متحد و یگانه می‌باشد و فقط جسم آنها به مقتضای خلقت از هم جدا است.^۴

۴- هم‌کفو

هم‌کفو در لغت به معنای هم‌مرتبه، هم‌شأن^۵ و در اصطلاح به معنای مرد یا زنی که در اموری که شرع تعیین کرده با جفت خود برابر باشد.^۶

هدف ازدواج

ازدواج، در زندگی جوان، سرآغاز استقلال و زندگی و به صورت یک هدف محسوب می‌شود. همین انگیزه جوان و نوجوان را به تلاش و جدیت وا می‌دارد، درس می‌خواند تا مدرک بگیرد و شغل و درآمدی تهیه کند، منزل و فرش و لوازم زندگی فراهم سازد و در نهایت عروسی کند. کار و هنر می‌آموزد تا شغل و درآمد پیدا کند، آنگاه ازدواج نماید. در بین حوادث دوران زندگی، ازدواج از ارزش و اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و برای انسان سرنوشت‌ساز خواهد بود. باید هدف ازدواج را شناخت و حساب شده و دقیق وارد عمل شد.

ازدواج دارای فواید و منافع متعددی است که هر یک از آنها می‌تواند انگیزه باشد. مانند: لذت- جوئی و ارضاء غریزه‌ی شهوت جنسی، سر و سامان دادن به زندگی و کسب استقلال، تولید فرزند و ابقاء نسل و انتخاب مونس و یار و مددکار و محرم راز و دلسوز مهربان و شریک زندگی. هر یک از این امور می‌تواند انگیزه ازدواج باشد. لیکن گرچه آثار و نتایج دیگر را نیز نباید مورد غفلت قرار داد، اما عامل غریزه‌ی شهوت، بزرگ‌ترین نقش را ایفا می‌کند و منافع دیگر را تحت الشعاع قرار می‌دهد.

۱. عمید، فرهنگ فارسی عمید، ص ۴۷۴.

۲. [www. Kowsar blog. ir](http://www.Kowsar.blog.ir)

۳. معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۴، ص ۳۵۸۲.

۴. www. Wiki pedia. ir

۵. معین، فرهنگ فارسی معین، ج ۴، ص ۳۵۸۶.

۶. www. Vaehyab dehkhoda. ir

اسلام نیز همه‌ی این نتایج و منافع حتّی لذّت‌جویی و ارضاء غریزه شهوت را تأیید می‌کند. اسلام، دین فطری است و احکام و قوانینش از فطرت و آفرینش ویژه‌ی انسان، مایه می‌گیرد. آفرینش ویژه‌ی انسان، چنان است که طبعاً به ازدواج و ارضاء غریزه‌ی جنسی نیاز دارد. اسلام نه تنها این خواسته طبیعی را نهی نکرده، بلکه نسبت به آن از طریق مشروع تأکید و تشویق هم نموده و حتّی آن را به عنوان یک عبادت محسوب می‌دارد.

لیکن از آن‌جا که اسلام، انسان را موجودی برگزیده و عالی می‌شناسد که برای تمتّعات حیوانی آفریده نشده، بلکه برای هدفی عالی‌تر یعنی تهذیب و تزکیه و پرورش و تکمیل نفس و نیل به مقام شامخ قرب الهی، آفریده شده است، از او می‌خواهد که به دنیا دل‌بسته نباشد و در تمام حرکات و افعال و افکار حتّی خوردن و آشامیدن و خوابیدن و ازدواج کردن، از تعقیب این هدف عالی، غفلت ننماید. دنیا را به عنوان مزرعه‌ی آخرت بشناسد و از همه اعمال برای حیات اخروی توشه بگیرد.

بنابراین هدف یک انسان دین‌دار و باایمان، در ازدواج، از اهداف حیوانی، برتر و بالاتر خواهد بود و به صورت امری مقدّس که در حصول تقوا و تقرّب الی الله کمک خواهد کرد، جلوه‌گر خواهد شد. آدم مؤمن بدین منظور ازدواج می‌کند که به سنّت پیامبر اکرم (صلّی الله علیه و آله) عمل نماید و با یک وسیله‌ی مشروع، نیاز غریزه‌ی جنسی را تأمین کند و خویشتن را از گناه و انحراف مصون بدارد و با تولید و پرورش فرزندان صالح و نیکوکار، زمین را از گویندگان کلمه‌ی توحید و انسان-های برجسته سنگین کند و از خویشتن، باقیات الصالحاتی بر جای بگذارد.

انسان ازدواج می‌کند تا در کانون گرم خانواده، آرامش و سکونت یابد و با دلی فارغ، به انجام وظیفه مشغول باشد و در پیمودن راه تکامل و سیر و سلوک الی الله از همسر موافق و باایمانش مدد بگیرد؛ زیرا تهذیب و تزکیه و پرورش نفس و انجام وظائف شرعی، کاری است بس دشوار که نیاز به مددکار دارد و بهترین فردی که می‌تواند در این راه کمک کند، همسر دین‌دار و موافق است، همسری که او را به کارهای نیک و انجام فرایض و مستحبات، تحریص و ترغیب کند و از انحراف و گناه مصون بدارد. همسر از اهمیّت ویژه‌ای برخوردار است، اگر خوب و پرهیزکار باشد، همسرش را به خوبی و سعادت هدایت می‌کند و اگر بد باشد او را به وادی انحراف و دوزخ خواهد کشید.^۱

۱. امینی، انتخاب همسر، ص ۸۷ - ۸۹.

زمینه‌سازی ازدواج

با پایان دوران بلوغ، تمایل جنسی به طور کامل شکفته می‌شود و دختران و پسران در فشار جاذبه نیرومند آن قرار می‌گیرند. گزینه کور و بدون شعور، ارضای خود را به هر صورت و با هر کیفیت طلب می‌کند و ممکن است جوانان، گرفتار ناپاکی و بی‌عفتی شوند. ازدواج، بهترین وسیله طبیعی و قانونی است که می‌تواند خواهش آنان را برآورده کند و از تباهی و فساد آنان را مصون دارد.

پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) فرمود: «ای گروه جوانان! هر یک از شما که قدرت ازدواج دارد، حتماً ازدواج کند؛ چراکه بهترین وسیله است که چشم را از نگاه‌های آلوده و خیانت‌آمیز و شخص را از بی‌عفتی و گناه محافظت می‌کند.»

یکی از وظایف والدین، بسترسازی مناسب برای ازدواج فرزندان است. اسلام توصیه می‌کند که برای خود، همسر انتخاب کنید؛ پیش از آن که زمینه آلودگی آنها فراهم شود. هرچند ممکن است شرایط تحصیلی و شغلی، ازدواج در سنین پایین را ایجاب نکند، ولی والدینی که نسبت به حفظ عفت و سلامت جنسی فرزندان خود حساس هستند، می‌توانند با هم توافق کنند و با رها کردن بعضی از توقع‌های دست و پا گیر، راه را برای زندگی دو زوج جوان هموار سازند.

والدین نباید اجازه دهند زمان چیدن میوه‌های زندگی‌شان بگذرد و به فساد آلوده شوند. بعضی خانواده‌ها به بهانه‌های واهی، ازدواج دختران خود را تا سن بزرگسالی به تأخیر می‌اندازند و سبب می‌شوند دختران در آستانه لغزش قرار گیرند یا ممکن است دختران پرتوقع و دچار وسوسه شوند؛ زیرا وقتی دختری به سن بزرگسالی برسد، از آن‌رو که دختر بزرگی است و موقعیتی در میان خانواده دارد، حاضر نخواهد شد با هر مردی ازدواج کند. درباره زمینه‌سازی ازدواج فرزندان، چند نکته را باید رعایت کرد:

الف) بررسی و تحقیق

یکی از وظایف اصلی والدین، دقت در انتخاب همسر برای فرزندان است. والدین باید درباره همسر آینده فرزند خود تحقیق کنند که چگونه فردی است و آیا صلاحیت همسری فرزند آنان را دارد. امام رضا (علیه السلام) می‌فرمایند: «ازدواج کردن و دختر را شوهر دادن، یک نوع فرمان‌بری است. پس باید مطالعه کرد که انسان، دخترش را به دست چه کسی می‌سپارد.»

خانواده می‌توانند در انتخاب همسر به دختر و پسری که قصد ازدواج دارند، کمک نمایند. این‌ها چون سرد و گرم روزگار را چشیده‌اند و از تجربیات بیشتری برخوردارند، باید خوب تحقیق نمایند و

البته پسر و دختر باید بدانند که پدر و مادر، هم تجربه بیشتری دارند و هم دلسوز و خیرخواه آنها هستند. آنان باید با والدین خود مشورت کنند، مخصوصاً دختر که ازدواج اولش حتماً باید رضایت پدر را جلب کند. پدر، قبل از پاسخ‌گویی به خواستگاری دخترش، و ردّ یا قبولش، باید از دخترش نظر بخواهد، با او مشورت کند و جنبه‌ی میل و رضای او را در نظر بگیرد، پدر، در این امر، مختار مطلق نیست که او را به هر کسی که اراده کرده، بدهد و یا ندهد، رضایت، نه تنها شرط، بلکه اصل است و بدون آن، ازدواج، صورت شرعی نخواهد داشت.

در سنت اسلام، در عین این‌که اصل ازدواج دختر به نظر شخصی او بستگی دارد. لازم است رعایت نظر پدر او، احترام مادر را هم بکند و از پدر نظر خواسته و نظرش را رعایت کند. این امر رضایت و اجازه پدر، به عقیده‌ی اکثر فقهای اسلامی، امری واجب است و نظرخواهی از پدر و اجازه او در ازدواج دختر، نوعی احترام و قدرشناسی از او می‌باشد و این امری لازم است؛ زیرا دختر، عمری را در کنار والدین، گذرانده و رشد و پرورش یافته است، این‌که قصد تشکیل خانواده را دارد، جدائی از والدین و ورود به امر و برنامه‌ی جدیدی را دارد و خود می‌خواهد در نقش آنها انجام وظیفه کند، باید از پدر و حتی از مادر نظر بخواهد.

این امر، برای پسر هم لازم است و او هم باید همین حقیقت را بپذیرد. اخلاق اسلامی و انسانی حکم می‌کند که این چنین باشد. البته شرط اجازه و نظرخواهی از پدر تنها برای دختر باکره است، نه برای زن بیوه، اگرچه پدرش زنده باشد. بنابراین اگر زنی پس از ازدواج، متارکه کرده و یا فوت شوهر، یا طلاق پیش آمده، جهت ازدواج‌های بعدی، رضایت و اجازه پدر شرط نیست، اما جنبه‌ی احترام به پدر و مشورت با او و استفاده از تجارب سودمند او همچنان مطرح و مورد نظر است.

پدر هم حق ندارد دخترش را وادارد و مجبور به ازدواج با کسی که مورد علاقه‌ی او نیست بنماید، و در صورت چنین عقدی (عدم رضایت دختر باکره، با اجبار و تحمیل) ازدواج باطل است.

«عن الصادق (علیه السلام) أنّه قال: «لَيْسَ شَارِبُ الْخَمْرِ أَهْلًا أَنْ يُزَوَّجَ وَأَنْ يُؤْتَمَنَ عَلَى أَمَانَةٍ لِقَوْلِهِ

تعالی (و لَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ)»؛ امام صادق (علیه السلام) فرمود: شرابخوار، شایستگی ازدواج را ندارد و نباید امانتی به او سپرده شود؛ زیرا خداوند متعال فرموده است: اموال خود را به سفیهان ندهید. و همچنین راجع به شرابخوار، امام صادق (علیه السلام) چنین می‌فرماید: «مَنْ زَوَّجَ كَرِيمَتَهُ مِنْ شَارِبٍ خَمْرٍ فَقَدْ قَطَعَ رَحِمَهَا» می‌فرماید: کسی که دختر خود را به ازدواج شارب الخمری

درآورد، قطع رحم کرده است. زیرا فرد شراب‌خوار از هیچ گناهی پروا ندارد و پرده‌ی حیا و عصمت میان خود و خالق خود را بریده است.

گاهی پسری که شوق ازدواج و هوس‌های زودگذر، دیده‌ی بصیرت و دوربینش را محجوب کرده و از تصمیم‌گیری عاقلانه عاجز مانده است. پدر و مادر مهربان و دنیادیده و سرد و گرم چشیده، او را با نصیحت‌های صادقانه‌ی خود که توأم با مهربانی و ملایمت است، بیدار می‌کنند و دختری را که فریفته‌ی زبان چرب و نرم جوانی بی‌تقوا شده است، به هوش می‌آورند و گاه برعکس است، یعنی پدر و مادر مثلاً زیبایی و جمال عروس را و ثروت و شهرت داماد را در نظر می‌گیرند، ولی دختر و پسر جوان، ایمان و اخلاق و تقوا را در نظر دارند؛ پدر و مادر، شخصیت دنیوی و رفت و آمد فامیلی را در نظر می‌گیرند و زوجین خانه‌داری! پیداست که هر عقلی، قضاوت می‌کند که در این صورت، پسر و دختر با زبان ملایمی که توأم با کمال احترام و ادب باشد، باید پدر و مادر خود را متوجه کنند و در صورت اول، پدر و مادر، فرزندان خود را متنبه سازند. این توجه و عقیده هر چند طولانی و مشکل باشد، بهتر است از آن‌که ازدواجی بدون توافق صورت گیرد و همواره در رفت و آمد خانوادگی، سردی و افسردگی وجود داشته باشد.^۱

وساطت در امر ازدواج

یکی از نکاتی که اسلام بدان بسیار سفارش نموده، یاری افراد نیازمند می‌باشد و بسیاری توصیه شده است که مسلمین در انجام کار خیر و برآوردن حاجت یکدیگر وساطت کرده و مشکلات آنان را حل نمایند. وساطت در ازدواج به آن معناست که مؤمنان نسبت به وضعیّت و شرایط برادران دینی خود، بی‌تفاوت نباشند و هر اقدامی در جهت اصلاح زندگی آنان انجام بدهند و چه اقدامی بهتر از معرفی کردن نوجوان برای امر ازدواج و برپایی سنت نبوی.^۲

امام علی (علیه السلام) در این باره فرمودند: «أَفْضَلُ الشَّفَاعَاتِ أَنْ تَشْفَعَ بَيْنَ اثْنَيْنِ فِي نِكَاحٍ حَتَّى يَجْمَعَ اللَّهُ بَيْنَهُمَا»؛ بهترین وساطت، وساطت میان دو نفر برای ازدواج است تا این‌که خداوند آن دو را

۱. ماجراجو، نیازها و روابط عروس و داماد، ص ۷۰ - ۷۴.

۲. www. Hedayatgar. ir

به یکدیگر برساند.^۱ و پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) می‌فرماید: «تَزَوَّجُوا وَ زَوَّجُوا»؛ ازدواج کنید و مردم را به ازدواج دعوت کنید.^۲

نتیجه‌گیری

یکی از بااهمیت‌ترین و مهم‌ترین نیازهای اساسی و فطری انسان، ازدواج کردن با همسری هم-کفو خود است؛ زیرا این کفویت در پیش‌برد زندگی موفق، تأثیر بسزایی می‌تواند داشته باشد و بر والدین واجب اخلاقی است که با راهنمایی فرزندان و با آسان‌گیری در امر ازدواج و پرهیز از شرایط غیر الهی و سنن غیر اخلاقی، زمینه‌ی ازدواج دو هم‌کفو را فراهم آورند تا خشنودی و لطف حق را نسبت به خود جلب کنند.

در مسئله ازدواج نباید عصبیت قومی و قبیله‌ای را اعمال کرد و این در دین مبین اسلام مردود است؛ زیرا ملاک اصلی تعیین همسر برای فرزندان نمی‌باشد، بلکه هرگاه زمان ازدواج فرزندان برسد و فرزندان به بلوغ عقلی، جنسی و جسمی برسند، پدر و مادر باید برای ازدواج فرزندان، نهایت تلاش خود را کرده و راه ازدواج را هموار کنند و بدون سخت‌گیری و تحمیل شرایط سخت، زمینه ازدواج موفق را برای آنان در فضایی با صفا و چهارچوب دینی و مذهبی، فراهم نمایند.

راهکارها و پیشنهادات

پیشنهادهای در جهت ازدواج دو زوج هم‌کفو با یکدیگر بیان می‌کنیم که عبارتند از:

- ۱- الگو قرار دادن زندگی ائمه اطهار (علیهم السلام) برای ازدواج موفق؛
- ۲- در صورت هم‌کفو بودن دختر و پسر در اخلاق و ایمان و دین‌داری، تا حدی که می‌توانند از بقیه ملاک‌های فرعی، چشم‌پوشی کنند؛
- ۳- والدین در ازدواج فرزندان، سخت‌گیری نکنند و در صورت فراهم بودن شرایط همسر هم-کفو، زمینه ازدواج فرزندان را فراهم نمایند.

۱. حر عاملی، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، ج ۷، ص ۲۴۷، ح ۲۴۹۹۳.

۲. کاشانی، المحجّة البیضاء فی تهذیب الأحياء، ج ۳، ص ۶۷.

فهرست منابع

* قران کریم

- ۱- امینی، ابراهیم، انتخاب همسر، تهران: سازمان تبلیغات اسلامی چاپ و نشر بین الملل، چاپ بیستم، ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۲- انصاریان، حسین، نظام خانواده در اسلام، قم: امّ ابیها، چاپ شانزدهم، ۱۳۸۰ ه. ش.
- ۳- حر عاملی، محمد بن حسن، تفصیل وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل الشریعه، ج ۷، قم: ذوالقربی، چاپ اول، بی تا.
- ۴- حسینی، داوود، روابط سالم در خانواده، قم: بوستان کتاب، چاپ هفدهم، ۱۳۸۹ ه. ش.
- ۵- حسینی خانی نائینی، هادی، فرایند همسرگزینی، قم: بنشاسته، چاپ اول، ۱۳۹۱ ه. ش.
- ۶- حسینی دشتی، سید مصطفی، فرهنگ نامه معارف و معاریف دایره المعارف جامع اسلامی، ج ۱، تهران: سپیدموی اندیشه، چاپ اول، ۱۳۹۳ ه. ش.
- ۷- طباطبایی، محمدحسین، ترجمه تفسیر المیزان، محمدباقر موسوی همدانی، ج ۱۶، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، بی تا.
- ۸- عبدالباقی، محمدفؤاد، المعجم المفهرس لألفاظ القرآن الکریم، قم: ژکان، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۹- عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران: شهرزاد، چاپ دوم، ۱۳۹۰ ه. ش.
- ۱۰- کاشانی، محمدبن مرتضی، المحجّه البیضاء فی تهذیب الأحياء، ج ۳، بی جا، مؤسسه المحبین، چاپ اول، ۱۴۲۶ ه. ق.
- ۱۱- ماجراجو، محسن، نیازها و روابط عروس و داماد، قم: منشور وحی، چاپ دوم، ۱۳۸۲ ه. ش.
- ۱۲- معین، محمد، فرهنگ فارسی معین، ج ۴، تهران: انتشارات ثامن، چاپ دوم، ۱۳۸۶ ه. ش.

۱۳- مکارم شیرازی، ناصر و دیگران، **تفسیر نمونه**، ج ۱۴، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ بیست و هشتم، ۱۳۸۵ ه.ش.

۱۴- سایت. [www. Ensani. Ir](http://www.Ensani.Ir)

۱۵- www.hedayat gar. Ir

۱۶- www. Kowsar blog. Ir

۱۷- www. Rasekhoon. Com

۱۸- www. Vajeh yab dekhoda. Ir

۱۹- www. Wiki fegh. Ir

۲۰- www. Wiki pedia. Ir